

Zo'n drie jaar geleden is op de helling een tiental poeltjes aangelegd. Elke volgende poel is niet meer dan enige tientallen meters verwijderd van de vorige. In geen van deze poelen is ooit een geelbuik gesignaleerd. Wel zijn de nieuwe poelen allen bevolkt door bruine kikker en alpenwatersalamander.

Drie jaar geleden is onder aan de helling waarin poelen liggen een fraai brongebiedje met veel langzaam stromend en stilstaand kwelwater ingericht als natuurgebied. De vele populieren die het gebied beschaduwden zijn omgehakt en het moerasgebiedje wordt nu extensief beweerd door koeien. In droge jaren droogt het moeras grotendeels op. Roer en Overmaas heeft er inmiddels enkele watertjes aangelegd. Hopelijk biedt dit gebiedje nieuwe mogelijkheden voor de geelbuik-populatie van Wahlwiller. Daarop is dan ook mijn hoop gevestigd, anders ben ik bang dat deze uiterst kwetsbare populatie vroeger of later alsnog verloren gaat.

Kenmerken van de larven van vroedmeester en geelbuik

Larve van de vroedmeesterpad. Kenmerkend zijn de lichtbruin/grijze kleur, de visgraatstructuur op de staart en een groot aantal scherpe zwarte vlekjes op de staartzoom.

Larve van de geelbuikvuurpad. De larven zijn meestal wat donkerder van kleur, de visgraatstructuur op de staart ontbreekt of is zeer vaag. De zwarte pigmentvlekken op de staartzoom zijn veel minder scherp afgebakend. De huid onder de buik is dik en heel doorzichtig en wekt de indruk van een geleachtige laag.

8

1

De volgende Nieuwsbrief verschijnt in juli 2002.

Daarin onder meer de volgende zaken:

- Een actueel verspreidingsbeeld van de vroedmeesterpad in Limburg.
- Ruim aandacht voor vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad in het nieuwe beheersplan voor Beschermd Natuurmonument 'Groeve 't Rooth'.

Reacties en ingezonden stukken zijn welkom op het redactieadres.

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van het Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad in opdracht van: Provincie Limburg en het Ministerie van LNV directie Zuid en is verkrijgbaar bij:

Provincie Limburg, afdeling Groen
Tel: 043 - 389 99 44 Email: nhg.sassen@prvlimburg.nl

Provincie

Limburg

landbouw, natuurbeheer
en visserij

Redactie
Ben Crombaghs & Wilbert Bosman

Redactieadres
Bureau Natuurbalans-Limes divergens
postbus 31070 6503 CB Nijmegen
tel. 024 - 352 88 82 (Ben Crombaghs)
Crombaghs@natuurbalans.nl

Lay-out
Bureau Natuurbalans-Limes divergens, Nijmegen
in samenwerking met Bureau Groenlanden, Ooij

Opplage: 250 exemplaren

Foto's
W. Bosman, B. Crombaghs, M. Dorenbosch, P. van Hoof,
R. Krekels en R. Ruks

Geelbuikvuurpad
Vroedmeester

jaargang 2, nummer 1, juli 2001

Stand van zaken over de uitvoering van het Beschermingsplan geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad

WAAROM DEZE NIEUWSBRIEF

Deze nieuwsbrief is een initiatief van het 'Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad'. Het Platform doet met regelmaat verslag van de maatregelen die in het kader van het Beschermingsplan vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad worden uitgevoerd. Er is veel werk te doen! Alle organisaties die zich bezig houden met onderzoek, planontwikkeling, uitvoering en coördinatie van het Beschermingsplan zijn in het Platform vertegenwoordigd.

In 2000 ging de aandacht van het Platform vrijwel geheel uit naar het behoud van de geelbuikvuurpad. Een reeks van ad hoc maatregelen die in 2000 zijn uitgevoerd in de laatste leefgebieden leidden tot een goed voortplantingssucces. Dat was ook hard nodig want de soort balanceert op het randje van uitsterven. In 2001 wordt het habitattherstel voor de geelbuikvuurpad voortgezet. In deze nieuwsbrief leest U hier meer over.

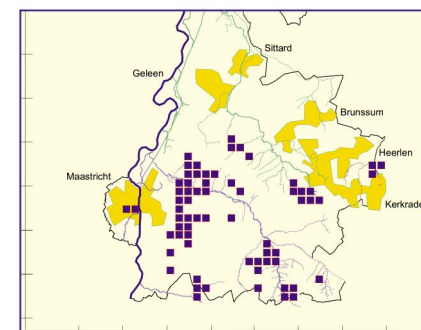
Nu bij de geelbuikvuurpad 'de druk wat van de ketel is' zal er in 2001 veel aandacht zijn voor de vroedmeesterpad. Ook met deze soort gaat het niet goed. Een probleem is het feit dat een actueel verspreidingsbeeld van de vroedmeesterpad ontbreekt. Daarom wordt in 2001 gestart met een gebiedsdekkend verspreidingsonderzoek. In deze nieuwsbrief roepen wij iedereen op om hier aan mee te werken.

Als laatste laten beleidsmakers, vrijwilligers en terreinbeheerders in een serie korte interviews hun mening horen over bescherming van de geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad in woord en gebaar.

DE VROEDMEESTERPAD, OPSPORING VERZOCHT

In 2001 wordt in opdracht van het Ministerie van LNV en de provincie Limburg een onderzoek

uitgevoerd naar het huidige voorkomen van de vroedmeesterpad. Hiertoe worden alle lokaties onderzocht waar de soort vanaf 1980 nog is waargenomen. Het Natuurhistorisch Genootschap stelde hiervoor gegevens uit de databank beschikbaar. In de periode juni-augustus worden al deze lokaties drie maal onderzocht. Er wordt zowel geluisterd naar kooractiviteit van de vroedmeesterpad als gekeken naar de aanwezigheid van vroedmeesterpadden en hun larven in of bij poelen. De larven van de soort zijn gemakkelijk te herkennen. Foto's zijn in deze nieuwsbrief opgenomen.

Waarnemingen van de vroedmeesterpad in Limburg in de periode 1980-2000.

De eerste resultaten van het onderzoek stemmen niet direct tot optimisme: in juni 2001 kon er in de 'Meertensgroeve' en de 'Curfsgroeve', ooit bolwerken van de vroedmeesterpad in Limburg, nog geen enkele larve worden gevangen. In de jaren '80 kwamen hier enkele honderden vroedmeesterpadden voor. De verbossing van de groeves is de belangrijkste oorzaak voor deze achteruitgang. Hopelijk wordt er later in het seizoen alsnog voortplanting vastgesteld. Ondertussen worden er gelukkig ook nieuwe gebieden gekoloniseerd. Het is daarom nog te vroeg om een balans op te maken. Meer hierover leest U in de volgende nieuwsbrief.

OOK U KUNT MEEHELLEN!

Door het Natuurhistorisch Genootschap worden veel gegevens verzameld over het voorkomen van de vroedmeesterpad. Toch blijkt dat veel waarnemingen van de soort het Genootschap nooit bereiken. Een actueel verspreidingsbeeld is voor een adequate bescherming echt onmisbaar. Dat kan alleen als iedereen hier aan mee werkt.

- Kent U nog leefgebieden van de vroedmeesterpad?
- Heeft U ergens dieren horen roepen?
- Heeft U ergens larven gevangen?

Leden van het Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad tijdens de bijeenkomst in mei 2001. Het Platform komt jaarlijks twee maal bijeen waarbij nieuwe plannen worden doorgesproken en uitgevoerde maatregelen worden geïnspecteerd. Foto R. Ruks (Min. LNV Directie Zuid).

VOORTGANG AANLEG BASISBIOTOPEN VOOR DE GEELBUIKVUURPAD, ER IS AL HEEL WAT WERK VERZET

Ondanks de MKZ-crisis is het toch gelukt om dit voorjaar in alle leefgebieden van de geelbuikvuurpad het habitat te verbeteren. Veel waardering gaat uit naar de Provincie, naar terreinbeherende organisaties zoals het Limburgs Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, naar het Waterschap Roer en Overmaas en naar Ankersmit maalbedrijven bv. Dankzij hun inzet was het mogelijk dat de Stichting IKL onderhoudsmaatregelen kon uitvoeren en in alle leefgebieden nieuwe basisbiotopen kon aanleggen.

Indien U één van deze vragen met 'ja' beantwoordt, en U weet niet zeker of deze locaties bij het Natuurhistorisch Genootschap bekend zijn, twijfel dan niet en geef ze aan het redactieadres door. Op deze wijze draagt U bij aan het behoud van 'het klingelke', een amfibiesoort die net zo karakteristiek is voor Limburg als de Sint Servaas!

BELEIDSMAKERS, BEHEERDERS EN VRIJWILLIGERS AAN HET WOORD

Harrie Huijben, eigenaar van het leefgebied in Wahlwiller

Ongeveer in 1985 is de eerste poel op mijn terrein gegraven in de helling ten noorden van de Selzerbeek bij Wahlwiller. De poel is ongeveer 8x4 meter. Door een amfibie-enthousiasteling, die zelf al jaren *Bombina variegata* fokte, is toen een klein aantal volwassen geelbuiken uitgezet in de poel. Ik denk ongeveer zes stuks. De geslachtsverdeling is onbekend. De geelbuiken stamden uit de Nekami-groeve bij Cadier en Keer. Mogelijk dat ook nog 1-2 exemplaren stamden uit de Julianagroeve. De dieren plantten zich direct het eerste jaar al voort. Na een aantal jaren begon de poel dicht te groeien met gewone waterbies, en steeds meer salamanders (alpenwatersalamander) koloniseerden de poel. De poel viel soms, in zomer of winter, lange perioden droog. Het aantal geelbuikbroedsels werd minder en er werden minder volwassen dieren gesignaleerd. Na een aantal jaren werd de poel nog eens opnieuw aangelegd, maar groeide weer heel snel dicht. Daarnaast nam ook de beschaduwing sterk toe. Intussen was van voortplanting nog maar zelden sprake. Toch bleef het aantal op één dag gesignaleerde volwassen dieren in de loop der jaren schommelen rond de 5 tot 7. Het individualiseren van de afzonderlijke dieren werd niet gedaan. Hoe groot de populatie volwassen dieren was bleef dus onzeker.

Eind jaren tachtig werden twee nieuwe poeltjes, deze keer van beton, aangelegd binnen enkele tientallen meters van de eerste poel. Die twee nieuwe poelen werden direct gekoloniseerd door de geelbuiken en gedurende een aantal jaren metamorfoseerden tientallen larven, soms meer dan 100.

De grootste van de twee betonnen poelen hield het hele jaar water en diende na 5 tot 7 jaar niet meer als voortplantingspoel. Het tweede, kleinere, nieuwe poeltje viel elk jaar een periode droog. In regenrijke jaren is dit poeltje de enige plek waar voortplanting plaats vindt.

Midden jaren negentig heeft een geelbuikliefhebber een aantal larven geruild tegen larven die hij had gekweekt en afkomstig waren uit 't Rooth. De gedachte was om zo inteelt tegen te gaan.

Het beekdal van de Selzerbeek voor de uitvoering van de maatregelen

..... en na de uitvoering !

Eén van de potentiële eiafzetplaatsen.

JULIANAGROEVE

Ook in de Julianagroef is er door de Stichting het Limburgs Landschap en het IKL veel werk verzet. Een plaatselijk onder de naam 'zwembadpoel' bekend staande poel is voor de helft opgevuld met vuursteen waarover een toplaag van mergel is aangebracht zodat er aan één zijde een habitat is ontstaan dat ideaal is voor de geelbuik terwijl het andere deel door andere amfibiesoorten gebruikt kan worden. De eerste geelbuikvuurpad is er al gevonden. Dankzij een initiatief van de vereniging Natuurbehoud Cadier en Keer zijn er in de groef drie nieuwe basisbiotopen aangelegd. Het is nu wachten tot de eerste geelbuikvuurpadden ook dit deel van de groef opnieuw zullen koloniseren. Ook is er een spectaculair natuurverschijnsel te bewonderen. Eén van de steile wanden in de groef is deels ingestort, het materiaal is op de helling neergekomen en vormt nu prachtig nieuw leefgebied voor de vroedmeesterpad en de geelbuikvuurpad.

Recente ontwikkeling van nieuwe basisbiotopen in de Julianagroef.

De 'zwembadpoel' is deels opgevuld met vuursteen en mergel. In juni 2001 werd hier (voor het eerst sinds 1997) weer een geelbuikvuurpad gevonden.

BERGHOFWEIDE

In de Berghof is in een van de hellingweiden van Natuurmonumenten door het IKL een aantal duo-poelen aangelegd voor de geelbuik. Op korte termijn worden er door Natuurmonumenten nieuwe kansen voor biotoopaanleg onderzocht.

Spontane natuurontwikkeling in de Julianagroef. Begin juni 2001 stortte een steilrand over grote hoogte in. Dit leverde schitterend nieuw landbiotoop voor de geelbuikvuurpad en de vroedmeesterpad op.

GERENDAL

In opdracht van Staatsbosbeheer heeft Stichting IKL in het Gerendal een groot aantal habitatverbeteringen uitgevoerd. Een grote weilandpoel is uitgediept waardoor deze langer water houdt. Op diverse plaatsen is schrikdraad verwijderd zodat koeien de poelen en de poeloevers kunnen begrazen. Rondom twee waterreservoirs zijn in de bodem verzonken ondiepe betonnen bakken geplaatst waar het water uit de drinkbakken in overloopt. In het laagste deel van een droogdal is een basisbiotoop ontwikkeld door de aanleg van een dwarsdijkje. Afspoelend regenwater stagneert hier in de toekomst. Een zuidelijk daarvan gelegen weilandpoel is omgevormd tot basisbiotoop. Op pagina 6 vertelt de heer Jonkman, districtshoofd van Staatsbosbeheer, U hier meer over.

WAHLWILLER

In Wahlwiller is het Waterschap Roer & Overmaas zeer voortvarend te werk gegaan. Er zijn maar liefst zes potentiële voortplantingswateren voor de geelbuik aan de voet van een steilrand langs de Selzerbeek aangelegd. Hier is sprake van een complexe kwelsituatie, waardoor sommige poeltjes direct aan de aanleg 'vol kwelden', terwijl andere, nota bene lager gelegen poeltjes, geen druppel water kregen. Enkele regenbuien brachten hier snel verandering in. De sterke variatie in water-aanvoer (vooral ondiepe kwel, vooral neerslagwater of een combinatie van beiden) is zeer interessant. In een van de wateren is zelfs een bronnetje aangesneden, het water welt er voortdurend uit op, een prachtig gezicht! Inmiddels zijn in dit gebied de eerste geelbuiken gesignaleerd. Het ziet er dus hoopvol uit. Op de hoger gelegen terrassen is door het IKL ongeveer de helft van alle poelen geschikt gemaakt voor de geelbuik door ze op te vullen zodat er onder gunstige omstandigheden nog 20 tot 30 cm water in staat. Ook zijn de rasters rondom de watertjes verwijderd zodat de grazende schapen er toegang tot hebben. Eén graff is plaatselijk gekapt zodat een grote poel in het gebied meer zon krijgt.

Een amplex van de geelbuikvuurpad. Tegenwoordig een heel zeldzaam fenomeen door het nog geringe aantal volwassen dieren. Hopenlijk verandert dit in de toekomst.

Een van de poelen in Wahlwiller die is verondiept en grotendeels is opgevuld met grond. Hierdoor is er weer sprake van een pionierstadium. In 2001 zijn er al herhaaldelijk geelbuikvuurpadden in waargenomen.

De typische 'Unkenreflex' van de geelbuikvuurpad. Het beest draait zich niet snel op zijn rug, maar keert enkel de felgele handpalmen naar buiten.

BELEIDSMAKERS, BEHEERDERS EN VRIJWILLIGERS AAN HET WOORD

Gerard Jonkman, districtshoofd Staatsbosbeheer Zuid- en Midden Limburg

Bij het uitkomen van het soortbeschermingsplan voor de geelbuikvuurpad en voedmeesterpad heeft Staatsbosbeheer aangegeven, om op basis van de nieuwe kennis, spoedig maatregelen te gaan uitvoeren.

Voor de geelbuikvuurpad in het Gerendal geldt dat er in de toekomst geen enkel voorplantingsseizoen meer voorbij mag gaan zonder goede voortplantingsmogelijkheden.

In maart en april zouden dan ook de voorgestelde maatregelen uitgevoerd worden, ware het niet dat de Mond- en Klauwzeercrisis dit onmogelijk maakte. Uiteindelijk konden pas half juni de ingrepen worden uitgevoerd.

Op de eerste plaats is een kleine poel vlakbij de schaapskooi aanmerkelijk uitgebreid en daarmee omgevormd tot basisbiotoop. Op dezelfde helling, zo'n 50 meter 'hogerop', is een nieuw basisbiotoop ontwikkeld, dat voor de watervoorziening afhankelijk is van afstromend regenwater. De aanleg vond plaats door de aanleg van een klein dijkje (ca 50 cm hoog), waardoor het afstromend water in de toekomst in een vlakte van circa 200 m² stagneert.

Een poel naast de Gerendalseweg, die door sterke inspoeling van löss ongeschikt was geworden als eiafzetplaats, is gedeeltelijk opgeschoond en kan in 2001 weer goed als voortplantingsbiotoop functioneren.

Op de hellingen bij een tweetal bestaande drinkbakken zijn speciaal voor de geelbuikvuurpad enkele bakken bijgeplaatst. Ze zijn verbonden met de huidige drinkbakken, zodat er altijd voldoende water in aanwezig is. De bakken zijn op zodanige wijze ingegraven dat de bovenrand gelijk ligt met het maaiveld, ze zijn dus voor de geelbuik toegankelijk. Op de bodem is een flinke laag modder aangebracht.

Uiteraard zijn er nu nog geen resultaten te melden; dat gebeurt in de volgende nieuwsbrief. De poel in het weiland tussen het Beheerscentrum van Staatsbosbeheer en de naastliggende woning wordt in de herfst

opgeschoond met speciale aandacht voor de eisen van de voedmeesterpad. Ook deze soort wordt door Staatsbosbeheer niet vergeten.

Verder zijn de bestaande poelen toegankelijk gemaakt voor het vee, dit om te veel beschaduwing te voorkomen. De maatregelen konden uitgevoerd worden dankzij intensieve samenwerking tussen Bureau Natuurbalans, Bureau Groenlanden, de Stichting IKL, aannemer Vaessen uit Amby en Staatsbosbeheer.

Door het diepste deel van dit droogdal vindt veel oppervlakkige waterafvoer plaats. Door de ontwikkeling van een komvormige laagte en de aanleg van een klein dwarsdijkje (➔) stagneert het water hier in de toekomst. Het resultaat is hopelijk een nieuwe eiafzetplaats voor de geelbuikvuurpad.

In het Gerendal stonden enkele betonnen drinkbakken voor vee. Door ze in de grond te laten verzinken dienen ze nu twee functies; drinkplaats voor vee, en eiafzetplaats voor de geelbuikvuurpad. De soort werd vroeger regelmatig in dergelijke bakken gevonden.

GROEVE 'T ROOTH

In 't Rooth zijn Stichting Limburgs Landschap, de Stichting IKL en Ankersmit Maalbedrijven bv samen druk bezig geweest met de uitvoering van maatregelen. Op 'de Merapi' in de groeve en in een grasland van het Limburgs Landschap, buiten de groeve, zijn in mei 2001 twee nieuwe basisbiotopen aangelegd. Een in 2000 aangelegd basisbiotoop in het grasland buiten de groeve is opgevuld met mergel en oogt nu zeer geschikt voor de geelbuikvuurpad. In 2001 is het gekoloniseerd door twee jaar oude geelbuikvuurpadden. Ook in 2001 voltooid basisbiotopen zijn al geelbuikvuurpadden designaleerd. In de vuursteenhopens langs het

Het gedeeltelijk opvullen met mergel van de duo-poelen in groeve 't Rooth leidde er toe dat er in 2001 weer eiafzet door de geelbuikvuurpad plaats vond. De verdrogingsgevoeligheid kan echter een probleem vormen.

Het basisbiotoop op de Merapi kwam ondanks de tijdelijke stop door de MKZ-crisis toch nog gereed voor de voortplantingsactiviteit van de geelbuik begon. Binnen twee weken na voltooiing zijn er volwassen dieren gevonden en werd er voortplanting vastgesteld.

water zitten al de eerste voedmeestermantjes met eisnoeren. De basisbiotoop in de schapenwei (zie nieuwsbrief 1) is teruggebracht in een pionierstadium. Van de 'duo-poelen' in de groeve is er steeds één verondiept om ook in deze wateren een instabiel karakter te creëren.

De eerste poelen in groeve 't Rooth ontstonden op plaatsen waar vrachtwagens de bodem sterk verdichtten. Op deze plaatsen stagneerde na heftige regenval water. Dit werd door de geelbuikvuurpad als voortplantingsplaats benut. Ankersmit Maalbedrijven bv gaat deze zomer, volgens een concept gebaseerd op dit procédé, twee nieuwe basisbiotopen aanleggen.

Ontwikkeling van landhabitat, kapvlakte op 'de Merapi'.